

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นกลาง An Analytical Study of Neutrality

ขวัญชัย ตั้งเรื่อนรัตน์

Kvuanchai Tangruanrat

นิสิตปริญญาเอก ภาควิชาปรัชญาและศาสนา

Ph.D. Student, Philosophy and Religion Department

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculties of Humanities, Kasetsart University

E-mail: kambhotvara@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 20 กันยายน 2562

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 8 มิถุนายน 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 13 มิถุนายน 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นกลาง โดยแบ่งแนวการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนของการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นกลางทั้งในสายตะวันตกและสายตะวันออก และ 2) ส่วนของการวิเคราะห์แบ่งประเภทของความเป็นกลาง

ผลการศึกษา พบว่า แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นกลางแบ่งเป็นสองแนว คือแนวคิดเชิงอภิปรัชญาและแนวคิดเชิงสังคมประยุกต์ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นกลางในสายตะวันตกมักเป็นแนวคิดเชิงสังคมประยุกต์ เช่น หลักความยุติธรรมของเพลโต หลักความพอดีของศาสนายูดาห์ เป็นต้น ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นกลางในสายตะวันออกมักเป็นแนวคิดเชิงอภิปรัชญา เช่น หลักจุง-หยุง ของขงจื้อ หลักโยคะ ของ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หลักมัชฌิมนธรรมของพุทธศาสนา เป็นต้น

ในส่วนของการวิเคราะห์แบ่งประเภทของความเป็นกลาง พบว่ามีรูปแบบความเป็นกลางทั้งหมด 9 ประเภท คือ ประเภทกึ่งกลาง ประเภทเท่ากัน ประเภทสมดุล ประเภทไม่เอนเอียง ประเภทเสมอภาค ประเภทดุลยภาพ ประเภทยุติธรรม ประเภทพอประมาณและประเภทไม่ยึดติด โดยความเป็นกลางทั้ง 9 ประเภทสามารถจัดหมวดหมู่ใหญ่ๆออกมาได้ 2 หมวดหมู่ คือ ความเป็นกลางสัมบูรณ์ภาพ และความเป็นกลางสัมพัทธ์ภาพ

คำสำคัญ : ความเป็นกลาง, ปรัชญา

ABSTRACT

The objective of the article is to study the concept of neutrality by divided into two sections 1) section of the concept of neutrality in western school and eastern school 2) section of analyze and categorize the concept of neutrality

The result revealed that, the concept of neutrality can separated into two types metaphysical type and social applied type. Most of the concept of neutrality in western world are social applied type such as Plato's theories of justice, Judaism moderation etc.

and in eastern world are metaphysical type such as Zhong-Yong by Confucius, Yoga from Brahmin-Hindu Religion, Matchainadharm (middle way) of Buddhism etc.

In the section of analyze and categorize the researcher discovered that there are 9 categories concept of neutrality: middleness, sameness, equilibrium, impartiality, equality, balanced, justice, moderation and detachment. By the way all of them can form into 2 major groups: absolute neutrality and relative neutrality.

Keywords : Neutrality, Philosophy

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์ความรู้ในประเด็นหนึ่งของสาขาวิชาต่างๆจะเกิดขึ้นและพัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นประเด็นใหญ่ที่มีความสำคัญได้นั้น ต้องเกิดจากการหยิบยกประเด็นนั้นๆขึ้นมาวิเคราะห์ วิพากษ์ ถกเถียง จนกระทั่งได้แนวคิดที่มีความละเอียดลออ มีน้ำหนัก และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ทว่าตลอดประวัติศาสตร์ของแนวความคิดในเรื่องของความเป็นกลางที่มีการถกเถียงกันจนเกิดเป็นประเด็นๆหนึ่งในสาขาวิชาต่างๆนั้นแทบจะไม่มี จะมีก็แต่ความเป็นกลางในรูปแบบที่แยกย่อยออกไป อย่างเช่นความเสมอภาค ความยุติธรรม ซึ่งมีการศึกษาที่ลึกซึ้ง มีการวิพากษ์ถกเถียงและประยุกต์ใช้ออกมาโดยเฉพาะในศาสตร์ทางสังคม การเมืองการปกครอง

ความเป็นกลางที่เรามักใช้และเข้าใจกัน มีฐานะเป็นคำๆหนึ่งที่แสดงความหมายชัดเจนเป็นสากล ไม่สามารถแตกแยกย่อยหรือตีความเป็นอื่นได้ กลางคือ “กลาง” ทุกคนเข้าใจตรงกัน ตีความเป็นอื่นไม่ได้ ความเป็นกลางมักถูกนำไปใช้ในการระบุตำแหน่ง จำนวน ปริมาณ ของสิ่งๆหนึ่ง และยังถูกใช้เป็นหลักการพื้นฐานหรือเป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบ ประเมินค่า สิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง แนวคิดหนึ่งกับอีกแนวคิดหนึ่ง

ความเป็นกลางมีหน้าที่และความหมายแคบๆเพียงแค่ว่า “ตรงกลาง” เท่านั้นหากไม่นับรวมกับความเป็นกลางที่มีมิติความหมายในแบบอื่นๆ เช่น ความเป็นครึ่งๆ ความเท่ากัน ความเสมอภาค ความเท่าเทียม ความสมดุล ความยุติธรรม ความเป็นธรรม ความเที่ยงตรง ความไม่ลำเอียง เป็นต้น ซึ่งหากเราวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ก็จะเห็นว่า แท้จริงแล้วแนวความคิดเหล่านี้ล้วนมีฐานคิดหรือมุมคิดที่เกี่ยวข้องกับ “กลาง” ในมิติใดมิติหนึ่งทั้งสิ้น เพียงแต่ยังไม่มีการนำเอาแนวคิดเหล่านี้มาเปรียบเทียบ วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ รวมถึงจับมัดรวมกันและสร้างเป็นกลุ่มความคิดประเภทหนึ่งขึ้นมา ดังนั้นหากรวมความเป็นกลางประเภทต่างๆเข้าด้วยกัน แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นกลางก็จะมีเนื้อหา มีความกว้างขวาง มีความลึก มีรายละเอียด และเกี่ยวข้องกับทุกพื้นที่ร่วมไปกับสาขาอื่นๆไม่ว่าจะเป็นปรัชญา ศาสนา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ การเมือง การปกครอง รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กระทั่งสายวิทยาศาสตร์ อย่างฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้การศึกษาในเรื่องความเป็นกลางจึงมีความน่าสนใจ และควรจะมีการทำให้เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในทางปรัชญา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเรียบเรียงแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นกลาง
2. เพื่อวิเคราะห์ แยกแยะและแบ่งประเภทของความเป็นกลาง

3. ผลการวิจัย

จากการศึกษาหลักความเป็นกลางทั้งทางสายตะวันตกและตะวันออก ไล่ตั้งแต่ หลักความยุติธรรม (ดิเคออาซีน) ของเพลโต หลักเมโซเทสของอริสโตเติล หลักความพอดี-ยุติธรรมของยูดาห์-คริสต หลักอัสวะสะฎีเยฮ์ของอิสลาม หลักจุง-หยุงของขงจื้อ หลักอทวิภาวะของเต๋า หลักโยคะของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หลักสยาทวาทของศาสนาเซน และหลักมัชฌิมนธรรมของพุทธศาสนา พบว่าสามารถแบ่งประเภทของความเป็นกลาง

ออกมาได้ 9 ประเภท คือ กลางประเภทกึ่งกลาง กลางประเภทเท่ากัน กลางประเภทสมดุล กลางประเภทไม่เอนเอียง กลางประเภทเสมอภาค กลางประเภทดุลยภาพ กลางประเภทยุติธรรม กลางประเภทพอประมาณ และกลางประเภทไม่ยึดติด โดยมีคำอธิบายดังนี้

1. กลางประเภทกึ่งกลาง (Middle)

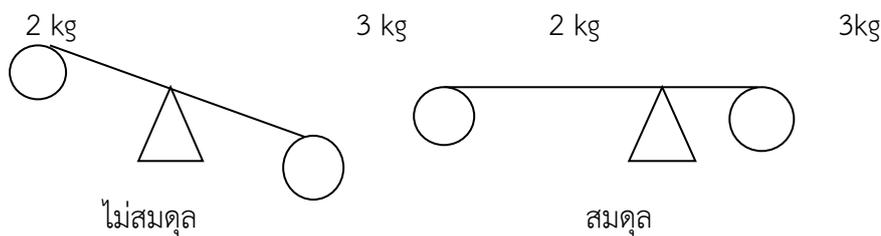
ความเป็นกลางประเภทกึ่งกลาง คือ ภาวะที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบ ภาวะครึ่งหนึ่งของจำนวนเต็ม หรืออีกเท่าหนึ่งของจำนวนๆหนึ่ง ความเป็นกลางประเภทนี้เกิดจากความเข้าใจ ในเรื่องจำนวน/ปริมาณประสานเข้ากับการใช้เหตุผลในเชิงตรรกะ โดยคิดคำนวณออกมาเป็นค่าคงที่สามารถแสดงให้เห็นได้ในเชิงประจักษ์และมีความเป็นปรัววิสัย กล่าวคือ ค่าที่ออกมาเป็นรูปธรรม มีจุด พิกัด ขอบเขตที่แน่นอน ชัดเจน แจ่มแจ้ง และไม่สามารถเห็นต่างหรือเห็นเป็นอื่นได้ ตัวอย่างเช่น กึ่งกลางของระยะทางระหว่าง 0.0000 กิโลเมตร ถึง 8.8888 กิโลเมตรคือ 4.4444 กิโลเมตร ค่า 4.4444 กิโลเมตรเป็นค่าคงที่ซึ่งมีความชัดเจน ปราศจากข้อสงสัย ทุกคนต่างเห็นตรงกัน เห็นเป็นอื่นไปไม่ได้

2. กลางประเภทเท่ากัน (Equal)

ความเป็นกลางประเภทเท่ากัน คือภาวะที่สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบมีความเท่ากัน สมมาตรกัน เสมอกัน คล้ายกัน เหมือนกัน โดยอาศัยความเข้าใจในเรื่องจำนวน/ปริมาณ อันเป็นพื้นฐานเดียวกับความเป็นกลางประเภทกึ่งกลาง หากแต่ต่างกันที่การนำมาประยุกต์ใช้ในมิติที่ต่างออกไป จากมิติเดิมที่พยายามหาค่าๆหนึ่ง หรือข้อสรุปหนึ่งภายใต้สิ่งที่เทียบเคียง กลายเป็นการเทียบเคียงสิ่งต่างๆภายใต้ค่าๆหนึ่งหรือข้อสรุปหนึ่งๆ ตัวอย่างเช่น มีเค้กอยู่ก้อนหนึ่ง แต่มีคนต้องการที่จะกินสองคน ความเป็นกลางประเภทกึ่งกลางคือการตัดแบ่งเค้กนั้นด้วยค่ากลางค่าหนึ่งที่ชัดเจน แต่ความเป็นกลางประเภทเท่ากันไม่ได้ตั้งเป้าหมายค่ากลาง แต่ตั้งเป้าว่า ไม่ว่าจะค่ากลางจะเป็นเท่าไรก็ต้องแบ่งอย่างเท่ากัน ครึ่งๆเท่ากัน ถ้ามีสามคนก็ต้องแบ่งเป็นสามส่วนอย่างเท่าๆกัน หรือถ้ามีร้อยคนก็ต้องตัดแบ่งหรือชั่งน้ำหนักให้ได้ร้อยส่วนเท่าๆกัน

3. กลางประเภทสมดุล (Equilibrium)

สมดุล มีหลักพื้นฐานเดียวกับความเป็นกลางประเภทกึ่งกลาง แต่สมดุลมีรายละเอียดมากกว่าตรงที่ หากมิติของสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบกันมีความต่างกัน ดุลของความเป็นกลางจะต้องเอนเอียงมายังด้านที่มากกว่า เช่น โครงสร้างอันหนึ่ง ประกอบด้วยวัตถุหนักสองกิโลกรัมกับวัตถุหนักสามกิโลกรัม จุดสมดุลที่ทำให้โครงสร้างดำรงอยู่ได้ย่อมไม่ใช่จุดกึ่งกลางระหว่างวัตถุสองชิ้นนี้แต่คือจุดที่เอียงมาทางวัตถุหนักสามกิโลกรัม

สมดุลหรือดุลยภาพ หมายถึงการหาภาวะกึ่งกลางของระบบอันประกอบขึ้นจากปัจจัยที่หลากหลาย เพราะความที่มีปัจจัยอันหลากหลายนั้นทำให้ความเป็นกลางถูกบิดผันเปลี่ยนแปลงไป จนกระทั่งภาวะกึ่งกลาง ภาวะครึ่งๆ หรือภาวะการได้เท่าๆกัน ไม่สามารถเป็นตัวแทนของความเป็นกลางที่แท้จริงได้ คือหากใช้จุดกึ่งกลางหรือจุดที่เท่ากัน ดังรูปภาพทางซ้าย ระบบก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้นความเป็นกลางที่แท้จริงจึงหมายถึงจุดที่ทำให้ระบบสามารถดำรงคงอยู่และดำเนินต่อไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าจุดประสงค์หลักจุดประสงค์เดียวของสมดุลหรือดุลยภาพ คือการรักษาระบบให้ดำรงอยู่รอดได้

4. กลางประเภทความไม่เอนเอียง (Impartiality)

ความเป็นกลางประเภทความไม่เอนเอียง มีหลักการอันเดียวกับความเป็นกลางประเภทกึ่งกลาง คือ เป็นภาวะที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบ แต่มีมิติที่ขยายเพิ่มไปอีก คือ เป็นภาวะที่ไม่เอนเอียงไปในทางหนึ่งทางใด คือความไม่ลำเอียงออกจากภาวะที่เป็นกลาง คือการไม่เข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในคู่ขัดแย้ง คือการไม่เลือกข้าง คือการวางสถานะและจุดยืนที่เป็นกลางปราศจากอคติทั้งปวง คือการกระทำไปตามประวิสัย/ภาวะวิสัย (objective) เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น หากมีคนสองคนกำลังถกเถียงกันว่าโลกกลมหรือแบน ความไม่เอนเอียงคือการไม่ตัดสินว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นถูกกว่าอีกฝ่าย ต้องให้คำกับทั้งสองฝ่ายเท่าๆกัน แม้ว่าความเป็นจริงจะปรากฏว่าโลกกลมไม่แบนก็ตาม

ตัวอย่างความเป็นกลางประเภทไม่เอนเอียง เช่น หลักอุเบกขาในพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง, ความวางใจเฉยได้ ไม่ยินดียินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุ และรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุ นั้น, ความรู้จักวางใจเฉยดู เมื่อเห็นเขารับผิดชอบตนเองได้ หรือในเมื่อเขาควรต้องได้รับผลอันสมควรแก่ความรับผิดชอบของเขาเอง, ความวางที่เฉยคอยอยู่ในเมื่อคนนั้นๆ สิ่งนั้นๆ ดำรงอยู่หรือดำเนินไปตามควรของเขาตามควรของมัน ไม่เข้าข้างไม่ตกเป็นฝ่าย ไม่สอดใส่ ไม่จู้จี้สารระแน ไม่ก้าวก่ายแทรกแซง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551, หน้า 562)

5. กลางประเภทความเสมอภาค-เท่าเทียม (Equality)

ความเท่ากัน แยกออกเป็นสองประเภท ซึ่งผู้วิจัยแยกเป็นประเภท เท่ากัน/เหมือนกัน (Equal/Same) (ข้อสอง) และ ความเท่าเทียม/เสมอภาค (Equality) (ข้อห้า) ความเป็นกลางทั้งสองประเภทแม้มีรากฐานเหมือนกันแต่มีข้อแตกต่างสำคัญที่ทำให้ต้องแยกกันเป็นคนละประเภทตรงที่ “สิ่งที่นำมาใช้ประเมินความเป็นกลาง” ซึ่งสิ่งๆนี้มีสถานะที่เป็นนามธรรม (Abstract) มากกว่ารูปธรรม (Concrete) เช่น แนวความคิด ทักษะ มโนทัศน์ สิทธิ เสรีภาพ คุณค่าต่างๆ ความดี ความงาม คุณธรรมทั้งหลาย รวมถึงภาวะภายในจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความรัก ความชอบ ความกลัว ความกล้า ความขยัน ฯลฯ ซึ่งสถานะทั้งหมดที่ระบุมานั้นไม่สามารถพิสูจน์ ตรวจสอบหรือเปรียบเทียบออกมาเป็นค่าหรือตัวเลขในทางคณิตศาสตร์ได้ เช่น เราไม่สามารถระบุได้ว่าเรามีเสรีภาพในอัตรา/ปริมาณเท่าไร? เสรีภาพในการใช้จ่ายเงินซื้อสินค้าและบริการมีอัตราที่เท่าไร? เสรีภาพในการพูดคำหยาบในที่สาธารณะมีอัตราอยู่ที่เท่าไร? เสรีภาพในการปลูกัญชาอัตราอยู่ที่เท่าไร? เสรีภาพในการพกพาอาวุธปืนอัตราอยู่ที่เท่าไร? เพราะไม่สามารถระบุอัตราของภาวะนามธรรมดังกล่าวได้จึงขาดความชัดเจน เมื่อขาดความชัดเจนจึงเกิดความคลุมเครือ เกิดการถกเถียงเห็นต่าง และไม่สามารถหาคำตอบสมบูรณ์ได้ ด้วยเหตุนี้ความเท่ากันที่ใช้วัดสิ่งที่เป็นนามธรรมจึงไม่สามารถจัดประเภทรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกับความเท่ากันที่สามารถคิดคำนวณออกมาได้ และจำต้องถูกแยกออกมาเป็นอีกประเภทหนึ่งซึ่งใช้คำเรียกว่า “ความเสมอภาค/เท่าเทียม”

6. กลางประเภทดุลยภาพ (Balance)

ความเป็นกลางประเภทดุลยภาพถูกแยกออกมาจากความเป็นกลางประเภทสมดุล ด้วยเหตุผลเดียวกันกับข้อที่แล้ว คือ ดุลยภาพใช้กับสิ่งที่ไม่สามารถคำนวณหั่งวัดออกมาเป็นสูตรตัวเลขหรือค่าที่แน่นอนได้ เช่น คุณค่า นามธรรมต่างๆ ทั้งนี้ความแตกต่างอีกประการหนึ่งระหว่างดุลยภาพกับสมดุลคือจุดสมดุล จุดสมดุลคือ จุดใดจุดหนึ่ง ค่าใดค่าหนึ่ง อันมีลักษณะแน่นอน มั่นคง แต่ดุลยภาพมีลักษณะเป็นห่วง ช่วง หรือระดับ ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างกว่า ยืดหยุ่นกว่า เช่น ค่าคงตัวที่ทำให้โลหะไม่ถูกกัดกร่อนด้วยกรด มีความไม่ยืดหยุ่นเท่ากับระดับดุลยภาพของความเป็นกรดของน้ำดื่มที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ดุลยภาพยังมีสถานะที่

มีความเป็นสัมพัทธ์มากกว่าสัมบูรณ์กล่าวคือ ดุลยภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุปัจจัยแวดล้อม ไม่ได้
 แน่ตายตัวไม่เปลี่ยนแปลงและไม่ขึ้นกับปัจจัยอื่นๆเหมือนกับจุดสมดุล

7. กลางประเพณียุติธรรม (Justice)

ความยุติธรรมคือข้อสรุปอันเกิดจากผลลัพธ์ท้ายสุดโดยไม่ได้พิจารณาวิธีการที่นำไปสู่ผลลัพธ์นั้น
 กล่าวคือไม่ว่าการประพฤติปฏิบัติอย่างไรหรือด้วยวิธีการอะไร ภาวะที่เกิดขึ้นท้ายสุดคือปัจจัยหลักในการชี้วัด
 ความยุติธรรม ดังนั้นวิธีการที่นำไปสู่ข้อสรุปที่ยุติธรรมนั้นจึงไม่ผูกติดกับวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ความเป็นกลาง
 ทุกประเพณีสามารถเป็นความยุติธรรมได้ทั้งหมด การทำให้เป็นกลางๆ การทำให้เท่าๆกัน การทำให้สมดุล การ
 ทำให้ไม่เอนเอียง การทำให้เสมอภาค การทำให้เกิดดุลยภาพ ทั้งหมดเหล่านี้หากเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่บัน
 ปลายที่ยุติธรรมแล้วก็คือความยุติธรรม นอกจากนี้คุณค่านามธรรมต่างๆ เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความรัก
 ความเมตตาปราณี มุทิตาจิต อุเบกขารมณ์ อะไรก็ตามที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่รู้สึกว่ามีคุณค่าถูกต้อง เป็นธรรม
 เหมาะสม ชอบด้วยเหตุผล สิ่งเหล่านั้นล้วนเป็นความยุติธรรมได้ทั้งสิ้น แต่ในทางกลับกันถ้าหากผลลัพธ์ที่
 ออกมามากกลับตรงกันข้ามกัน (รู้สึกไม่ถูกต้อง เหมาะสม ไม่เป็นธรรม) แม้จะกระทำด้วยวิธีที่เป็นกลาง แม้
 ผลลัพธ์จะได้เท่ากัน แม้จะเกิดความสมดุล แม้จะไม่เอนเอียง แม้จะมีความเสมอภาค แม้จะเกิดดุลยภาพขึ้นมา
 ก็ตาม ก็ไม่ถือเป็นความยุติธรรม ดังนั้นขอบเขตของความยุติธรรมจึงมีความกว้างขวางกว่าความเสมอภาคเท่า
 เทียม

8. กลางประเพณีพอประมาณ (Moderation)

ความเป็นกลางประเพณีพอประมาณ/ไม่สุดโต่ง คือ ความเป็นกลางประเพณีหนึ่งที่แตกต่างจากความเป็น
 กลางประเพณีอื่นๆที่ผ่านมา เนื่องจากความเป็นกลางประเพณีนี้ไม่มีการระบุจุด คำตอบหรือช่วงคำตอบที่
 เจาะจงอย่างชัดเจนแต่อย่างใด ซึ่งต่างจากความเป็นกลางประเพณีอื่นซึ่งมีการระบุ จุด คำตอบหรือช่วงคำตอบ
 อย่างเจาะจง เช่น ค่าโมเมนต์ทวนเข็มนาฬิกาต้องมีค่าเท่ากับค่าโมเมนต์ตามเข็มนาฬิกา คานจึงจะอยู่ในภาวะ
 สมดุล หรือ ความเสมอภาคในสิทธิการรักษาพยาบาล มีคำตอบที่ชัดเจนคือการให้สิทธิในการรักษาพยาบาลคน
 ละหนึ่งสิทธิเท่าๆกัน เป็นต้น แต่ในหลักความพอประมาณนี้ ไม่มีคำตอบที่เฉพาะเจาะจงเช่นนั้น เช่น ปีนี้น้ำ
 เหลือน้อยกินใช้แต่พอประมาณ พักผ่อนบ้างอย่าหักโหมจนมากเกินไป พอมไปเยอะกินน้อยกินไปนะเรา คำว่า
 พอประมาณ มากเกินไป น้อยเกินไป ตัวอย่างเหล่านี้พยายามบอกช่วงของคำตอบ แต่เป็นช่วงคำตอบที่กว้าง
 คลุมเครือและไม่ชัดเจน ความพอประมาณ/ไม่สุดโต่ง เป็นเพียงสภาวะกว้างๆที่มีความเบาบางกว่าความเป็น
 กลางที่ผ่านมาทั้งหมด เพราะไม่ได้ระบุค่า จุด ตำแหน่ง นิยามหรือขอบเขตที่ชัดเจน (แม้จะมีข้อโต้แย้งว่าความ
 พอประมาณนั้นมีนิยามที่ชัดเจนอยู่แล้ว แต่นิยามนั้นก็เกิดขึ้นภายใต้สมมติฐานของปัจเจกบุคคลซึ่งไม่
 เหมือนกัน เช่น นายไก่อเห็นว่าใส่น้ำตาลสองช้อนคือพอดี ไม่มากเกินไป น้อยเกินไป แต่นายไข่เห็นว่าใส่น้ำตาลสี่ช้อน
 คือพอดีไม่มากเกินไป น้อยเกินไป นิยามความพอดีของนายไก่อและนายไข่เป็นสภาวะกว้างๆที่คลุมเครือ เป็นต้น)
 ความพอประมาณ/ไม่สุดโต่งไม่ได้สร้างหลักการของตนเองขึ้นมา แต่เป็นเพียงการปฏิเสธภาวะหนึ่งๆที่มีความ
 สุดโต่ง ยิ่งยวด หรือสุดขีด (extreme) ในด้านหนึ่งด้านใดหรือทางหนึ่งทางใด ปฏิเสธความเกิน (excess) ไม่ว่าจะ
 มากเกินไปหรือน้อยเกินไป และปฏิเสธความรุนแรง (violence) ซึ่งผิดแผกไปจากภาวะปกติมากๆ ถ้าหากจะให้
 หลักการใดหลักการหนึ่งที่จะพอสรุปให้กับความเป็นกลางประเพณีนี้ หลักการนั้นคือ อะไรก็ได้แต่ “ไม่สุดโต่ง”
 เป็นพอ

9. กลางประเพณีไม่ยึด (detachment)

ความเป็นกลางประเพณีไม่ยึดในข้อสุดท้ายนี้ แตกต่างจากความเป็นกลางทุกประเพณีที่ผ่านมาทั้งหมด
 เพราะไม่ได้เสนอหลักการอะไร ไม่ได้ยืนยันตัวเอง ไม่มีการระบุคำตอบ ไม่มีจุด ตำแหน่ง ไม่มีนิยาม เจตจำนง
 หรือสภาพบังคับให้เป็นไปตามหลักการของตนเองใดๆทั้งสิ้น เช่น ความเป็นกลางประเพณีความยุติธรรมนั้นยึดมั่น

ในหลักแห่งความยุติธรรม การณ์ใดๆก็ตามแม้จะใช้หลักความเสมอภาคเท่าเทียม แม้จะยึดหลักสมดุล แม้จะกระทำอย่างพอประมาณไม่สุดโต่งรุนแรง แต่ถ้าผลลัพธ์ที่ออกมาเป็นความ ยุติธรรม ก็ถือว่าผิดหลักความยุติธรรมและไม่เป็นกลาง เป็นต้น หลักการอื่นๆก็เป็นเช่นเดียวกับความยุติธรรมตั้งที่ยกตัวอย่างไป ทุกหลักการต่างมีมุมหรือกรอบเกณฑ์ของตัวเอง ความเป็นกลางประเภทพอประมาณ ถ้าไม่พอประมาณ เกิน สุดโต่ง ก็ถือว่าไม่เป็นกลาง ในมุมของความเสมอภาคเท่าเทียม ถ้านายโกไม่เท่าเทียมกับนายไข่ แม้จะทำให้เกิดความสมดุลหรือแม้จะทำให้เกิดความยุติธรรม ก็ถือว่าไม่เป็นกลางในสายตาของความเสมอภาคเท่าเทียม

มีเพียงความเป็นกลางประเภทสุดท้ายนี้ที่ไม่มีมุม กรอบ อันแน่นอนตายตัว หากแต่มีความเปลี่ยนแปลงเลื่อนไหลไปมา มีพลวัตและมีความเป็นสัมพัทธ์อย่างเต็มตัว ความเป็นกลางประเภทไม่ยึดมั่นไม่ยึดจุด/คำตอบใดคำตอบหนึ่งเป็นคำตอบถูกต้องที่สุดเหนือคำตอบอื่นใด และยังสามารถแปรเปลี่ยนเป็นความเป็นกลางตัวอื่นๆได้ทุกตัว กล่าวคือ ความเป็นกลางประเภทไม่ยึด เป็นได้ทั้งความเป็นกึ่งกลาง เป็นได้ทั้งความยุติธรรม เป็นได้ทั้งความพอประมาณ อาจเป็นได้ทั้งหมดหรือไม่ได้เป็นแบบใดเลย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการแบ่งประเภทของความเป็นกลางที่ผ่านมา ซึ่งแบ่งออกมาได้ 9 ประเภทนั้น เป็นการแบ่งอย่างละเอียด โดยพิจารณาจากความแตกต่างในด้านเนื้อหา แก่นความคิด มโนคติ เป้าประสงค์ และสถานะบังคับ รวมถึงรายละเอียดอื่นๆ ในการแบ่งประเภทออกมา แต่กระนั้นก็ตาม หากมองถึงภาพรวมที่ใหญ่กว่า ความเป็นกลางสามารถแบ่งกลุ่มได้สองกลุ่ม ภายใต้มุมมองของสิ่งคู่ใหญ่ๆ เช่น ความสัมพันธ์-สัมพัทธ์ รูปธรรม-นามธรรม ความเป็นปรัวิสัย-อตวิสัย เป็นต้น โดยในที่นี้ผู้วิจัยแบ่งความเป็นกลางใหญ่ๆออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลางสัมบูรณ์ภาพ (Absolute Neutrality) และกลางสัมพัทธ์ภาพ (Relative Neutrality)

กลางสัมบูรณ์ภาพ (Absolute Neutrality) คือ ความเป็นกลางที่มีหลักการรวมศูนย์ (center) หรือกฎเกณฑ์บางอย่างอันเป็นศูนย์กลางความถูกต้อง อาจเป็นกฎที่มาจากพระเจ้า กฎทางธรรมชาติของชีวิตและจักรวาล กฎสัมบูรณ์ในทางฟิสิกส์ กฎในทางคณิตศาสตร์ ระบบการนับจำนวน การใช้เหตุผล ตรรกศาสตร์ รวมถึงความรู้บริสุทธิ์ต่างๆ ความเป็นกลางสัมบูรณ์ภาพ มีลักษณะที่แน่นอน ตายตัว ไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปมาได้ ผูกขาดความจริงและมีสิทธิ์เด็ดขาดในการเป็นเกณฑ์การตัดสินความจริง

กลางสัมพัทธ์ภาพ (Relative Neutrality) คือ ความเป็นกลางที่มีนัยยะตรงข้ามกัน คือ ความเป็นกลางที่มองภาพรวม ไม่มีหลักการรวมศูนย์ (centerless) หรือกฎเกณฑ์ใดที่เป็นศูนย์กลางความถูกต้อง ทุกๆสภาวะล้วนกลางเท่าๆกัน กลางสัมพัทธ์ภาพเป็นสิ่งที่อธิบายยาก เพราะเมื่ออธิบายก็เท่ากับการจับให้แน่นอนตายตัวด้วยคำนิยามนั้นๆ แม้แต่ตัวคำที่ว่า “กลาง” ก็คือสัมบูรณ์ภาพอย่างหนึ่ง เพราะมีการระบุสภาวะๆหนึ่งที่มีคำอธิบาย มีขอบเขต มีความแน่นอนตายตัว การนิยามก็คือการทำให้มีขอบเขตที่ชัดเจนตายตัว ดังนั้นสัมพัทธ์ภาพจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถนิยามได้ หากจะนิยามก็นิยามได้ในสภาพที่ปฏิเสธหรือตรงข้ามกับสัมบูรณ์ภาพ เช่น ไม่แน่นอนตายตัว เลื่อนไหล ไม่มีข้อจำกัด อิสระ ไม่มีขอบเขต ไม่มีสูงต่ำ ไม่มีถูกผิด ไม่มีดีกว่า ด้อยกว่า ทุกสิ่งเสมอกัน เป็นต้น

วิธีที่อธิบายกลางสัมพัทธ์ภาพได้ดีอีกวิธีคือ กลางแบบสัมพัทธ์จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการเปรียบเทียบ มีสถานการณ์เทียบเคียง มีคู่วัด และจุดหรือค่าที่วัดว่ากลางได้นั้นเป็นค่าที่มีสภาพชั่วคราว มีความจริงและคงความสัมบูรณ์ได้ ณ สภาวะ ขณะ เวลา ตำแหน่ง เหตุการณ์ อันเกิดจากเหตุปัจจัยเฉพาะนั้นๆ ซึ่งหากสภาวะเหตุปัจจัยอื่นๆเปลี่ยน ค่ากลางก็อาจเปลี่ยนตาม กล่าวคือ ไม่มีค่ากลางแน่นอนที่พ้นไปจากคู่วัดที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นกลางสัมพัทธ์ภาพ จึงไม่มีกฎที่แน่นอน สรรพสิ่งล้วนกลางหากเปลี่ยนคู่วัดไปจากคู่เดิม

ความเป็นกลางทั้ง 9 ประเภท หากจัดให้เข้ากับรูปแบบใหญ่ทั้ง 2 จะได้ตารางดังนี้

ความเป็นกลาง	สถานะทางอภิปรัชญา		ใช้กับ	
	สัมบูรณ์ Absolute	สัมพัทธ์ Relative	รูปธรรม Concrete	นามธรรม Abstract
กึ่งกลาง	0		0	
เท่ากัน	0		0	
สมดุล	0		0	
ไม่เอนเอียง	0			0
เสมอภาค	0			0
ดุลยภาพ		0		0
ยุติธรรม		0		0
พอประมาณ		0		0
ไม่ยึด		0		0

จากตาราง ความเป็นกลางแบ่งออกเป็นใช้วัดกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยตั้งแต่ประเภท กึ่งกลางไปจนถึงสมดุล (ข้อหนึ่งถึงข้อสาม) จะใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรมทางวัตถุ นอกจากนั้นล้วนประยุกต์ใช้กับ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าในทางนามธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจของคน ส่วนในด้านสัมบูรณ์-สัมพัทธ์ หากไม่นับสาม ประเภทแรก มีเพียงความเป็นกลางประเภทไม่เอนเอียงและประเภทเสมอภาคเท่านั้น (ข้อสี่และข้อห้า) ที่มีความเป็นสัมบูรณ์ เพราะหลักการนั้นยึดหยุ่นแปรเปลี่ยนไม่ได้ ส่วนประเภทต่อมาตั้งแต่ดุลยภาพไปจนถึง ประเภทไม่ยึดติดนั้นมีความเป็นสัมพัทธ์ทั้งสิ้น เพราะหลักการสามารถยึดหยุ่นได้ โดยระดับความยึดหยุ่นนั้นมี แตกต่างกันไป กลางประเภทไม่ยึด มีความยึดหยุ่นที่สุด ไม่มีสภาพบังคับ/รวมศูนย์ใดๆ กลางแบบ พอประมาณยึดหยุ่นน้อยลงและมีสภาวะบังคับ/รวมศูนย์เพิ่มขึ้นมาแต่ก็ไม่มากเหมือนกับกลางแบบยุติธรรม และดุลยภาพที่มีความยึดหยุ่นต่ำกว่า

หากเปรียบกับการแบ่งเงิน 100 บาทให้กับคน 2 คน การแบ่งครึ่งๆห้าสิบบ้างห้าสิบบ้าง คือหลักสัมบูรณ์ของ ความเป็นกลาง และความเป็นกลางประเภทกึ่งกลาง เท่ากัน สมดุล (ห้าสิบบ้างห้าสิบบ้างก็คือจุดที่เกิดความสมดุลที่สุด ดังนั้นกลางสมดุลจึงถูกบังคับให้เป็นสัมบูรณ์ไปในตัว) ไม่เอนเอียง และเสมอภาค ทั้งห้าประเภทรูปนั้นบังคับ ตายตัวว่าต้องยึดหลักห้าสิบบ้างห้าสิบบ้างเท่านั้น ถ้าผิดจากห้าสิบบ้างห้าสิบบ้างก็ไม่ใช่กลาง แต่หลักอันตายตัวของความ เป็นกลางเริ่มผ่อนคลายเป็นลำดับ ตั้งแต่ดุลยภาพ ยุติธรรม พอประมาณ และไม่ยึดติด ความเป็นกลางสี่ ประเภทหลังไม่ได้ผูกติดตายตัวอยู่ที่ห้าสิบบ้างห้าสิบบ้างอีกต่อไป กลางอาจจะเปลี่ยนสิบหกสิบ เจ็ดสิบสามสิบก็ได้ ความสัมบูรณ์ของหลักห้าสิบบ้างห้าสิบบ้างเริ่มจางกลายเป็นความสัมพัทธ์มากขึ้นจนกระทั่งเป็นสัมพัทธ์อย่าง สมบูรณ์ในข้อสุดท้ายที่สามารถเป็นได้ในทุกๆค่า

การแบ่งประเภทของความเป็นกลาง ยังสามารถกระทำได้หลากหลายหลักเกณฑ์ เช่น อาจแบ่งโดยใช้ เกณฑ์ ความเป็นปรัวิสัย-อัตวิสัย เกณฑ์ของปริมาณอำนาจบังคับ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของ ความเป็นกลางในแต่ละประเภทรูปนั้น คือการพยายามหาคำตอบที่ดีที่สุดภายใต้คำว่า “กลาง” เพียงแต่มีความ เข้าใจในนิยาม รวมถึงการมีมิติ มุมมองของ “กลาง” ที่แตกต่างกันไป

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อนันตดา (นามแฝง). (2538). **ศึกษาคัมภีร์ทางสายกลาง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ส่งเสริมคุณภาพชีวิต.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Bertrand Russell. (1997). **the Problems of Philosophy**. London: Oxford University Press.

David Loy. (1997). **Nonduality**. New Jersey: Humanity Press.